

Råd og tips til deg som blir innkalt som vitne i fylkesnemnda eller domstolen

Formålet med dette notatet er å informere om vitneansvaret du som helsepersonell har når du blir innkalt som vitne i fylkesnemnda eller domstolen, og gi råd og tips til hvordan du kan forberede deg før du skal vitne. Målgruppen er ansatte ved habiliteringstjenestene for barn og unge (HABU) i Helse Sør-Øst, men referansene det blir vist til, gjelder alt helsepersonell.

RHABU har utarbeidet notatet sammen med fagpersoner i HABU som har erfaring med å være vitne eller sakkyndig i fylkesnemnda eller domstolen.

Notatet er avgrenset til å omhandle når du som fagperson blir innkalt som vitne i fylkesnemnda eller domstolen. Forskjellen mellom å være innkalt som vitne, sakkyndig og sakkyndig vitne beskrives i en sjekklister utarbeidet av [Den norske legeforening](#) (1).

Vitne- og taushetsplikt

Helsepersonell har forklarings- og vitneplikt når de blir innkalt som vitne for domstolene og fylkesnemnda, med mindre annet er bestemt ved lov (2).

Helsepersonell har taushetsplikt jf. helsepersonelloven (3) når det gjelder pasientopplysninger. For enkelte helsepersonellgrupper (leger, psykologer, apotekere, jordmødre eller sykepleiere) er vitneplikten særlig begrenset (2). Det er derfor viktig at du gjør deg kjent med om det foreligger nødvendige unntak fra taushetsplikten for at du skal kunne stille som vitne. [Du kan lese mer om helsepersonells vitne- og taushetsplikt her.](#)

De fleste helseforetakene har også en juridisk avdeling som fagpersoner kan kontakte hvis de trenger råd og veiledning.

- Retten kan ikke ta imot forklaring med mindre den som har krav på taushet (den opplysningen gjelder) samtykker.
- Forbudet mot å ta imot vitnemål faller bort «når forklaringen trengs for å forebygge at noen uskyldig blir straffet».
- Helsepersonell har opplysningsplikt til barnevernet når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, når det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt eller barnet har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker.
- Opplysningsplikten etter barnevernloven går imidlertid foran taushetsplikten. Så sant vilkårene er oppfylt opphever barnevernloven taushetsplikten. Det er i disse tilfellene derfor ikke nødvendig med pasientens eller den det gjelder sitt samtykke.
- Den som gir pålegget må imidlertid til en viss grad konkretisere hva slags opplysninger som skal gis.
- Barneverntjenesten kan for eksempel ikke kreve utlevert en fullstendig pasientjournal fra en lege, da barneverntjenesten ikke på forhånd kan vurdere om alle opplysninger i journalen er av betydning for saken.

Helsepersonells vitneplikt for domstolene og fylkesnemnda (2)

Jeg har opplevd at dommeren på eget initiativ har opplyst om at jeg, som normalt har taushetsplikt, i den situasjonen hadde opplysningsplikt – samt at jeg var innkalt, og dermed ikke var der fordi jeg ønsket det selv. Det var fint at dommeren sa så alle hørte det. (Utsagn fra ansatt i HABU som har vitnet)

Hvilke saker blir ført for fylkesnemnda og domstolen?

Fylkesnemnda er et domstolsliknende statlig organ som avgjør saker etter barnevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven og smittevernloven (4). [Du kan lese mer om hva fylkesnemndene gjør her.](#)

Aktuelle saker hvor ansatte i HABU kan bli innkalt som vitne kan være:

- Ved spørsmål om omsorgsovertakelse/ tilbakeføring etter omsorgsovertakelse.
- Spørsmål rundt samvær, for eksempel: hyppighet, med eller uten tilsyn, samværets lengde, form/kontekst, inne /ute, i fosterhjemmet /på et nøytralt sted, og antall personer til stede.
- Helse- og omsorgstjenesteloven kap. 9: bruk av tvang og makt ovenfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming.

Domstolen/tingretten behandler sivile tvistesaker og straffesaker (5). [Du kan lese mer om hvilke saker som behandles i tingretten her.](#) Domstolen har laget appen «[Vitne i retten](#)» som kan lastes ned fra App Store og Google Play.

Aktuelle saker der ansatte i HABU kan bli innkalt som vitne kan være:

- I straffesaker der ungdom som har blitt utredet ved HABU har begått straffbare handlinger, eksempelvis voldshendelser, seksuelle overgrep, brannstiftelse.
- I pasientskadesaker.
- I barnefordelingssaker

Forberedelser før du skal vitne

Det stilles krav om at du som vitne stiller forberedt og det er tillatt å ta med aktuelle dokumenter, egne notater osv jf. tvisteloven § 24-4 (6) og Straffeprosessloven § 116 (7). Hvor godt forberedt du er, kan påvirke utfallet av saken.

Tips til forberedelse for deg som skal vitne:

- Avklar med arbeidsgiver hvor mye tid du kan/bør bruke til forberedelse.
- Kontakt de som har innkalt deg som vitne og be om en samtale/ møte.
- Snakk med kollegaer som har vitnet tidligere.
- Sett av nok tid til gjennomgang av pasientjournalen.
- Forbered deg på temaene det er ønskelig du skal belyse/bidra med - eksempelvis faglige anbefalinger, samarbeid med foreldre, valg av behandling etc.
- Tenk gjennom hvordan du bør svare hvis du får spørsmål du ikke kan svare på, enten fordi du ikke husker/vet noe om det du blir spurt om eller fordi det gjelder andre fagområder enn ditt eget.
- Lag deg temabaserte notat som du kan ta med deg når du skal vitne. Ta for eksempel utgangspunkt i spørsmålene du har fått i innkallingsbrevet.
- Ta utskrift fra journal av epikriser/rapporter som du tenker er spesielt aktuelle å ta med.
- Tren deg gjerne på å snakke om de aktuelle temaene og spørsmål du kan få.

Når du skal vitne

- Når du kommer inn i rettssalen, blir du bedt om å stå ved vitneboksen.
- Du blir spurt om hva du heter, hvor du bor, stilling og arbeidssted.
- Du må avgi forsikring før du forklarer deg. Først vil rettens leder formane deg om å forklare den rene og fulle sannhet uten å legge skjul på noe. Dette skal du avgi forsikring om.
 - Stående sier du: «Det forsikrer jeg».
- Du blir så bedt om å fortelle det du vet om saken.
 - Hvis du ikke er helt sikker på hva du blir bedt om å forklare deg om, kan du godt be om at det stilles spørsmål. Når du har forklart det du husker, vil som regel partene i saken og deretter dommeren stille spørsmål. (Se tips om hva du kan svare på og hva du ikke kan uttale deg om under avsnittet om ofte stilte spørsmål.)
 - Du må også opplyse om det du antar har betydning og relevans for saken, selv om du ikke blir spurt direkte om det.

- Du kan støtte deg til notater, men selve forklaringen skal være muntlig.
- Bruk så få fagord som mulig, uten at det går på bekostning av innholdet. De som er i retten/nemda er stort sett ikke fagfolk.
- Beskriv det du vet med vanlige ord og si også det opplagte. Hvis noe må forenkles for at det skal bli forstått, så si at du forenkler det.
- Oppgi testresultater med konfidensintervall (feilmargin) og skill mellom det du vet og det du tror eller resonnerer deg frem til.
- Det er også viktig og riktig å svare «vet ikke» hvis det er det som er sannheten, samt å ta nødvendige forbehold.
- Vær klar over at falsk forklaring er straffbart med fengsel inntil fem år.

Du kan lese mer om hvordan vitneavhør foregår på [fylkesnemnda](#) (8) og [domstolen](#) (9) sine nettsider.

Når man sier noe i retten/nemda vil de ulike partene bruke det man sier til sin fordel. Det er veldig uvant for oss fagpersoner. Vi er vant til å si det vi vet, uten at det skal bli vridd på eller brukt på en annen måte. Man må være veldig nøye på å formulere seg riktig, og det kan fort gjøre en utrygg. Det er jo tragisk hvis noe en sier kommer helt feil ut/blir brukt på feil måte. Dette er det greit å være forberedt på, og det oppleves som stressende.
(Utsagn fra ansatt i HABU som har vitnet)

Etter du har vitnet

Det kan være godt å få gått gjennom opplevelsen av å ha vitnet for fylkesnemnda eller domstolen. Avtal gjerne et møte med leder eller kollega rett i etterkant av at du har vitnet.

Journalføring og kontaktregistrering

Avklar med din leder om det skal skrives notat i pasientens journal eller Public 360 om at du har vitnet i fylkesnemnda eller domstolen.

Ofte stilte spørsmål:

Kan alle fagpersoner i HABU bli innkalt som vitne?

- Alle som har hatt en relasjon til barnet eller familien og kan komme med konkrete fakta på det som retten ønsker svar på kan bli innkalt som vitne.

Må jeg vitne?

- Det skal veldig gode grunner til for å si nei til å vitne i en sak. Det må i så fall være fordi du ikke har sett barnet på lenge og den kjennskapen du har til barnet/familien ikke lenger er av interesse for saken.

Kan arbeidsgiver sende en annen fagperson?

- Det er den fagpersonen som har førstehåndskjennskap til barnet og dens familie, som bør stille som vitne. Hvis det i innkallingen blir etterspurt informasjon som den innkalte fagpersonen ikke er den rette til å svare på, bør en ta kontakt med de som har innkalt og avklare om det bør sendes innkalling til en annen fagperson.

Representerer jeg hele avdelingen min, eller bare meg selv som fagperson?

- Du representerer deg selv som fagperson.

Hva kan jeg svare på?

- Du skal svare på forhold du selv har kjennskap til. Som vitne skal du forholde deg til de faktiske forholdene du kjenner til og ikke gjøre nye faglige vurderinger/ analyser. Det er rettens oppgave.

Kan jeg ta med meg journalutskrift når jeg skal vitne?

- Du kan ta med deg de dokumentene du trenger for å stille forberedt som vitne. Enkelte ganger kan det være hensiktsmessig å lage seg et notat med korte oppsummeringer knyttet til temaene du er bedt om å vitne om.

Hva kan jeg si når det blir stilt spørsmål om fagområder/anbefalinger fra andre kollegaer?

- Du skal i hovedsak ikke svare på andre fagpersoners faglige vurderinger og beslutninger. Du kan imidlertid vurdere å lese opp faglige vurderinger fra journal hvis du har tatt de med. Opplys da om at du leser direkte opp fra rapporten til en annen fagperson.
- Unngå å gjengi andre fagpersoners uttalelser/beskrivelser med egne ord, da det lett kan bli feil.

Kan jeg svare på medisinske spørsmål?

- Medisinske spørsmål bør i hovedsak ikke besvares av andre enn leger, evt. psykologer, men du kan lese opp fra de aktuelle fagrapportene i den hensikt å opplyse saken.

Hva kan jeg si hvis jeg får spørsmål om foreldrenes omsorgsevne?

- Du kan svare på spørsmål knyttet til foreldrenes samarbeid med deg og HABU og si noe om hvilke utfordringer det kan innebære å være foreldre til barn med den aktuelle diagnosen, funksjonsnedsettelsen eller vanskene. Andre forhold som kan være relevante er om foreldrene har møtt til avtalte timer og fulgt opp avtalt behandling og tiltak.

Det trenger ikke å oppleves stressende å møte i fylkesnemnda/domstolen hvis man tenker at man bare skal fortelle om den jobben man har gjort i en sak. Har man i utgangspunktet skrevet en oversiktlig rapport med gode forklaringer og begrunnelser for egne vurderinger er det denne man skal henvise til og man står altså helt fritt til å svare på spørsmål med at: det har man ikke vurdert, dette kan andre svare bedre på en meg for eksempel.
(Utsagn fra ansatt i HABU som har vitnet)

I fylkesnemnda har jeg forklart meg om utredningen og oppfølgingen som er gjennomført hos oss. Fylkesnemnda har da fått rapporten min på forhånd og jeg har gått gjennom relevante deler av den og forklart innholdet og betydningen av resultatene. Jeg har også forklart betydningen av de ulike diagnosene og hva slags oppfølging jeg tenker at barnet trenger. Dette har vært i saker med omsorgsovertagelse, men jeg har vitnet om barnets funksjon og betydningen av diagnosen(e).
(Utsagn fra ansatt i HABU som har vitnet)

Når partene har stilt spørsmål knyttet til forhold som jeg ikke har utredet eller tatt stilling til har jeg enten svart at jeg ikke kan uttale meg om det, eller jeg har gitt generelle svar som at barn med autisme har behov for forutsigbarhet og struktur, og at det er ekstra krevende å ta seg av barn med disse vanskene.
(Utsagn fra ansatt i HABU som har vitnet)

Referanser

1. Den norske legeforening. Legen som vitne og sakkyndig[lest]. Tilgjengelig fra: <https://beta.legeforeningen.no/jus-og-arbeidsliv/rettigheter-og-plikter-for-lege-og-pasient/legen-som-vitne-og-sakkyndig/#19890>
2. Helsedirektoratet. Helsepersonells vitneplikt for domstolene og fylkesnemnda. Taushetsplikt[lest]. Tilgjengelig fra: <https://helsedirektoratet.no/taushetsplikt/helsepersonells-vitneplikt-for-domstolene-og-fylkesnemnda>
3. Lov om helsepersonell. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-64>
4. Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. Hva gjør fylkesnemndene?[lest]. Tilgjengelig fra: <https://www.fylkesnemndene.no/no/Hva-er-Fylkesnemndene/>
5. Domstoladministrasjonen. Tingrettene[lest]. Tilgjengelig fra: <https://www.domstol.no/no/om-domstolene/De-alminnelige-domstolene/tingrettene/>
6. Lov om mekling og rettergang i sivile tvister. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-90>
7. Lov om rettergangen i straffesaker, tredje del. Bevis. Kap. 10. Vitner. Tilgjengelig fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25/KAPITTEL_3-1#KAPITTEL_3-1
8. Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. Vitner[lest 18.12]. Tilgjengelig fra: <https://www.fylkesnemndene.no/no/saksgang/vitner/>
9. Borgarting lagmannsrett. Vitne i retten[lest]. Tilgjengelig fra: <https://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/borgarting-lagmannsrett/Nar-jeg-skal-til-retten/Vitne/>